

Język polski
L'Ilisien Pollakk
La lengua polaca
A lengyel nyelv
Lenkų kalba
Língua polaca
La lingua polacca
The Polish Language
Poljski jezik
Polnisch
Le Polonais
Polska
Πολωνική Γλώσσα
Det polske sprog
Poł'ský jazyk
Poļu valoda
Poola keel
De Poolse taal
Puolan kieli

Polský jazyk

świeć
owiedział wszyst
z swój język maja

Contributors:

The Polish text by prof. dr hab. Walery Pisarek
Czech translation by Teresa Piotrowska-Małek
Dannish translation by Andrzej Zalewski
Dutch translation by Agnieszka Bienias
English translation by Marta Usiekniewicz
Estonian translation by Aarne Puu
Finnish translation by Sirkka Ojaniemi
French translation by dr Wanda Jadacka
German translation by Andreas W. Meger
Greek translation by Przemysław Kordos
Hungarian translation by Ildikó Kozak
Italian translation by Maciej Jaskot
Latvian translation by Ieva Palaša
Lithuanian translation by dr Ana Romančuk
Maltese translation by Carmel Azzopardi
Portugese translation by Agata Adamska
Slovak translation by doc. PhDr. Marta Pančíková, PhD.
Slovenian translation by Jasmina Šuler-Galos
Spanish translation by Magdalena Adamczyk
Swedish translation by Grażyna Tatar

Design by Tomasz Korwin-Szymanowski
Edited by Agata Hącia

Published by The Council for the Polish Language
Warsaw 2007

ISBN: 978-83-916268-2-5

The Council for the Polish Language
ul. Nowy Świat 72
00-330 Warszawa
www.rjp.pl

Towarzystwo Kultury Języka

This publication has been partially founded by the Ministry of Culture and National Heritage,
the Senate of the Republic of Poland and Langenscheidt Polska

Edukacja Kulturalna

Langenscheidt
Polska

Polský jazyk

Se svými 38 miliony uživatelů v Polsku, 2 miliony v Evropě mimo Polsko a k tomu 8 miliony hlavně rodilými mluvčími mimo Evropu, patří polština mezi 25 největších jazyků světa. Pokud jde o počet rodilých mluvčích je na šestém místě v Evropské unii. Na různé úrovni zná ji kolem 50 milionů lidí. Jako mateřský jazyk (přesněji řečeno: jako „first language“) ho přihlašují podle „Languages of the World“ obyvatelé 21 zemí. Pro asi 45 milionů je mateřským jazykem.

Přes 37 milionů rodilých mluvčích polštiny bydlí v Polsku, kde jazykové menšiny tvoří více než 3–4 % všech obyvatel, to znamená méně než 1 mil. Podle studia „Europeans and their Languages“ 98% obyvatel Polska poukazuje na polštinu jako na svůj mateřský jazyk. Členové jazykových menšin v Polsku jsou obvykle dvoujazyční v tom smyslu, že mluví také polsky, i zástupci mladší generace čtou a píšou polsky.

Polský jazyk patří spolu s českým, slovenským, kašubským, dolnolužickým, hornolužickým jazykem a vymřelým polabským jazykem k západoslovanské indoevropské rodině. Tato rodina je rozdělena do dvou částí – *satem* a *kentum*. Polština spolu s ostatními slovanskými jazyky, baltskými a iránskými jazyky zastupuje její část *satem* (srovnej české *srdce*, litevské *širdis*, polské *serce* – s anglickým *heart*, francouzským *cœur*, řeckým καρδιά, latinským *cor*, německým *Herz*).

Od ostatních západoslovanských jazyků odlišují polštinu mezi jinými tyto vlastnosti:

1. změna bývalých slabikotvorných (sonorních) souhlásek *r* a *l* na *ar*, *ier* nebo *il*. Srovnej polské *sarna*, *kark*, *pierścień*, *wilk* s českými *srna*, *krk*, *prsten*, *vlk*;
2. změna palatálních souhlásek *t'*, *d'*, *r'* na měkké *ć*, *dź*, *rż*;
3. konstantní paroksytonický přízvuk (tzn. na předposlední slabice), chybí kvantita samohlásek a intonace (kromě expresivní).

vlastnosti polštiny

Z fonetického hlediska současná polština nemá velký počet samohlásek (jsou to: a, e, o, u, i, y, ę, ą; nerozlišují se krátké a dlouhé) a má poměrně velký počet souhlásek, které se v textu vyskytují často v souhláskových skupinách. Přes malý počet samohlásek jsou mezi nimi dvě, zděděné z praslovanského období, které neexistují ve většině evropských jazyků a v žádném současném živém slovanském jazyku. Jsou to nosové samohlásky *ą* (proti zápisu je to nosové *o*, ne *a*) a *ę*. Konečně i v polštině v různých pozicích přicházejí o svou nazálnost. Na konci slova se vyslovuje s výraznou nazálností jenom samohlásku *ą* (např. *z taką ładną księżką*), samohlásku *ę* na konci slova vyslovujeme dnes jako *e* (např. *lubię cie*, přestože píšeme *lubię cieę*). Uprostřed slova obě tyto samohlásky jsou vyslovovány jako nazální jenom před úžínovými souhláskami *w, f, s, z, sz, ż, ś, ź, ch*; před ostatními souhláskami (tzn. před *p, b, d, t, c, dz, cz, dź, ć, dż, k, g*) jejich nazálnost se rozděluje do zvláštní nazální souhlásky *m, n* nebo *ń*; na příklad mluvíme a píšeme *wąsy, węż, ale* vyslovujeme *zombek, zemby, wentka, pieńć*, přestože píšeme *ząbek, zęby, wędka, pięć*. Před hláskami *l* a *ł* jak *ą*, tak i *ę* přicházejí o nazálnost: mluvíme *wziół, wzili*, přestože píšeme *wziął, wzili*.

Dojem nasycení polského textu souhláskami zesiluje navíc pravopis: podle něho některé souhlásky, které nemají pro sebe písmena v latinské abecedě, se zapisují spřežkou, např. *sz, cz* znamenají hlásky *ś* (angl. *sh*) a *ć* (angl. *ch*). Bavit a děsit mají cizince zvlášť pro tento účel sestavované věty.

Na příklad:

*W gąszczu szczawiu we Wrzeszczu
Klaszczą kleszcze na deszczu.*

anebo:

*W Szczecbrzeszynie chrząszcz i trzmiel
brzmią w trzcinie.*

Ale i text:

Mali po polu hulali i pili kakao.

je také polsky.

Chrząszcz brzmi w trzcinie

V praxi větší potíže než výslovnost hlásek *ś* (angl. *sh*) a *ç* (angl. *ch*), a dokonce i jejich spojení *šč* (angl. *shch*), způsobuje cizincům (také rodilým používatelům ostatních slovanských jazyků) rozlišení řad hlásek: *s* (např. *sam*), *s'* (např. *sinologia*), *ś* (např. *śmiech*) a *ś* označované v psaných textech jako *sz* (např. *szpilka*) i *c* (např. *cały*), *c'* (v půjčených slovech, např. *cito*), *ć* (např. *ćma*) a *ç* označované v psaných textech jako *cz* (např. *czapka*).

Každá souhláska na konci slova se vždycky vyslovuje nezněle: říkáme *grat*, přestože píšeme *grad*. Pokud však další slovo začíná znělou souhláskou, konečná souhláska dřívějšího slova udržuje znělost nebo ji získává. Výjimečná situace vzniká, když některé slovo končí souhláskou, a další začíná samohláskou, nebo některou z likvid *m*, *n*, *l*, *r*. Způsob výslovnosti dřívějšího slova rozděluje Polsko do dvou částí: severní, kde se konečná souhláska vyslovuje zněle a jižní, kde se konečná souhláska vyslovuje nezněle. Obyvatele Mazovše s Varšavou vyslovují *brat ojca*, *brzek lasu*, a obyvatele Malopolska s Krakovem – *brad ojca*, *brzeg lasu*. Tento jev, známý jako sandhi, se vyskytuje také v jiných jazycích, mj. v britské angličtině.

Slovní přízvuk je konstantní: kromě pravidelných výjimek je na předposlední slabice. Výrazy jsou z pravidla mnohoslabičné a jejich relativní délku v textu ovlivňují flexivní koncovky a četné předpony a přípony modifikující význam nebo emocionální příznačnost slova.

Polština je *flexivní jazyk*:

- Deklinovaná slova (podstatná slova, přídavná slova, číslovky a zájmena) mají:
 - sedm pádů,
 - dvě čísla,
 - tři rody v jednotném čísle,
 - dva v množném čísle;
- Slovesa se objevují v různých formách v souvislosti s osobou, číslem, rodem i časem, způsobem, slovesným rodem a videm.

Při používání slovesa se odlišuje polština, ve srovnání s germánskými a románskými jazyky, bohatou, spíše slootovornou než flexivní, **kategorii slovesného vidu**, která nahrazuje dost skromnou zásobu gramatických časů. Slovesa tvořená pomocí předpon a přípon informují nejen o provedení nebo neprovedení jisté činnosti (např. *robić*, imp. versus *zrobić*, perf.), ale také o tom, že činnost byla mnohokrát opakována (např. *czytywać*), že byla zahájena (např. *zaśpiewać*), že jsme zvykli ji dělat (např. *rozić się*), že trvala jenom jistou dobu (např. *potańczyć*), nebo celou dobu (např. *przetańczyć*) atd. Převládá názor, že ovládnout správné použití slovesného vidu je nejtěžší úkol pro cizince, jenž se učí polštinu.

zrobiłem
zrobiłam
zrobiłeś

zrobiłaś
zrobiło
zrobiliśmy

zrobiłyśmy
zrobiliście
zrobiłyście

Zvlastností polštiny je **systém číslovek**. Jejich většina se skloňuje (podle pádů a rodů), a kromě základních číslovek (*jeden, dwa trzy...*) a řadových (*pierwszy, drugi, trzeci...*) se používají ještě hromadné, násobné, druhové číslovky a zlomky. **Forma číslovky závisí na tom, co počítáme!** Poláci říkají: *dwa konie* [two horses], ale *dwaj chłopcy*//*dwóch chłopców* [two boys], *dwie dziewczynki* [two girls] a *dwoje dzieci* [two children]. Systém číslovek se zjednodušuje: před několika generacemi se používala ještě zvláštní řada zlomků *półtora* ('půldruhého'), *półtrzecia* ('půltřetího'), *półczwarta* ('půltčtvrtého') atd. a zvláštní formy pro řadu *samowtór* ('samodruhý'), *samotrzec* ('samotřetí'), *samoczwart* ('samočtvrtý').

Díky poměrně bohatému tvarosloví **není slovosled v polských větách pevně ustálený**. Není však úplně volný. Volnost slovosledu omezují slohové a logické faktory, ne mluvnické a významové. Můžeme totiž říct jak *Ojciec czyta książkę córce*, tak i *Córce czyta książkę ojciec*, a také *Książkę czyta ojciec córce*, anebo *Córce książkę ojciec czyta*, a dokonce i *Czyta książkę ojciec córce*. Všechny tyto věty jsou mluvnicky správné, přestože jenom první mimo kontext má neutrální znění.

Vdůsledku přijetí v 10. století křesťanství ze Říma prostřednictvím Čech (na rozdíl od kyjevské Rusi) se ocitly polské země v zóně západoevropských vlivů. Jejich projevem o dalekosáhlých následcích bylo používání latinské abecedy, pro záznam na začátku jednotlivých polských výrazů, potom vět, a konečně textů. Už v rukopisné době, to znamená v 15. století, byly ustáleny obecné principy zapisování hlásek, pro které chyběla latinská písmena.

Současná **polská abeceda** má 32 tato písmena:

Aa Aą Bb Cc Ćć Dd Ee Ęę Ff Gg Hh Ii Jj Kk Ll Łł Mm Nn Ńń Oo Óó Pp Rr Ss Śś Tt Uu Ww Yy Zz Żż Źź. Kromě toho v převzatých slovech se používají písmena Qq, Vv a Xx.

zrobili
zrobiły
zrobiony

zrobiona
zrobione
zrobieni

zrobiwszy
zrobiono
zrobi się

diferenciace jazyka

Vzhledem k počtu uživatelů kulturní obecná varianta polského jazyka, to znamená polský spisovný jazyk, jak se tradičně jmenuje standardní polský jazyk, je poměrně územně jednotná. Její nynější diferenciace je způsobena spíše sociálními, profesními a funkčními než územními faktory. V poslední době se zejména důležitá zdá opozice oficiální / veřejný jazyk a obecný / soukromý jazyk. Mizející dialektické a nářeční rozdíly se udržují jenom mezi obyvateli venkova.

Historicky a jazykově je důvodné rozdělení zemí obydlených polsky mluvícími obyvateli do čtyř částí, které schematicky lze uvést tímto způsobem:

Velkopolský dialekt	Mazověcký dialekt
Slezský dialekt	Malopolský dialekt

Z těch čtyř dialektů jenom slezský dialekt je dnes živý, neomezuje se na venkovské obyvatelstvo a dokonce, přes jeho vnitřní diferenciaci, snaží se ho část uživatelů usamostatnit jako slezský regionální jazyk. Velmi živé je také patřící k malopolskému dialektu podhalanské nářečí, to znamená řeč podtatranských horalů. Řeč Kašubů (obyvatel Pomořan), ještě nedávno považovaná většinou polských jazykovědců za jeden z dialektů polštiny, dnes je podle zákona zvláštním regionálním jazykem.

Wpadam do Soplicowa jak w centrum polszczyzny

jazykové uvědomění

Uvědomění významu společného jazyka pro existenci národa bylo živé už v 14. století mezi obyvateli polských zemí, kteří mluvili o sobě, že jsou lidmi polského jazyka (homines linguae Polonicae). Kolem roku 1440 Jakub Parkoszwic, jeden z profesorů Krakovské akademie, srovnával zásluhy ve vývoji a zdokonalování jazyka se zásluhami rytířů obhajujících hranice své vlasti. Tiskaři v 16. století prohlašovali, že vydávají polské knihy kvůli lásce k polštině.

Takový vztah k jazyku umožnil Polákům zachovat pocit národní totožnosti po ztrátě samostatného státu, rozděleného v 19. století mezi Rusko, Německo a Rakousko. Četní polští básníci ztotožňovali svou vlast s polským jazykem. Stejně koncem 20. století 92% obyvatel Polska ve věku více než 14 let na otázku *Co nejvíc spojuje Poláky?* poukazovalo na polský jazyk. Odpověď *jazyk* byla častější než *společná historie, území, náboženství* a dokonce i *stát*.

A niechaj narodowie wždy postronni znają, iż Polacy nie gęsi, iż swój język mają

ějiny polského jazyka

Polský spisovný jazyk pochází ze západoslovanských dialektů používaných na území pozdějšího Velkopolska se střediskem ve městech Gniezno a Poznaň, osídleném v 10. století kmenem Polanů a území pozdějšího Malopolska se střediskem v Krakově, osídleném kmenem Wiślanů. Skrovnější podíl ve tvoření polského spisovného jazyka mělo Mazovše (přestože ležící na jeho území Varšava byla od 17. století sídlem královského dvora a od roku 1918 se stala nejenom skutečným, ale i formálním hlavním městem státu) a ostatní území Polska.

Několik desítek let trval mezi polskými jazykovědci spor o to, který z dialektů (velkopolský nebo malopolský) odehrál důležitější úlohu ve tvoření celonárodního polského jazyka. Nyní převládá názor, že vývoj jazyka probíhal souvisle s vývojem polské státnosti: když její kolébkou byl stát Polanů s mocenským střediskem v městech Gniezno a Poznaň, tam také kolem knížecího dvora se začal tvořit nadkmenový jazyk. Když se hlavním střediskem státní moci a sídlem knížecího dvora stal Krakov, onen nadkmenový jazyk byl ovlivňován místním malopolským dialektem. V 18. a 19. století důležitou roli ve vývoji polštiny odehrály východní země bývalého polského státu, odkud pocházeli nejvýznamnější tehdejší polští spisovatelé.

Nejstarší záznamy polského textu pocházejí ze 12. století, byly to osobní a místní názvy v latinském dokumentu z roku 1136. Přes 200 let mladší jsou pocházející z padesátých let 14. století kázání, nejstarší zachované psané polské texty. Nejstarším zachovaným překladem většího textu z latiny do polštiny je žaltář z doby kolem roku 1380. Nejstarší, ještě rukopisný, polský překlad Bible

Nie miecz, nie tarcza - bronią Języka, Lecz - arcydzieła!

vznikl kolem roku 1450. Přes sto let ještě muselo uplynout, aby se objevil tištěný polský překlad Bible, což se stalo v roce 1561. Její překladatel mohl už používat vydaný v roce 1526 latinsko-německo-polský slovník, připravený Janem Mureliuszem. V roce 1568 byla vydána první tištěná mluvnice polského jazyka „Polonicae grammatices institutio”; jejím autorem byl polonizovaný Francouz Piotr Statorius Stojewski. Sto let po první tištěné Bibli v polštině, tzn. v r. 1661, začaly vycházet – stejně jako o 30 let dřív ve Francii la Gazette z iniciativy královského dvora – první polské noviny Mercuriusz Polski.

Současný polský spisovný jazyk se vytvořil v polovině 16. století. Nermalou zásluhu měli na tom spisovatelé a básníci: Biernat z Lublina (kolem 1465- po 1529), Mikołaj Rej (1505-1569), Jan Kochanowski (1530-1584), Piotr Skarga (1536-1612). Pro jeho sjednocování důležitou roli odehráli krakovští tiskaři, takoví jako Jan Haller, Florian Ungler, Maciej Wierzbęta, pocházející ze Slezska Hieronim Wietor, Maciej a Marek Szarffenbergové. Velcí spisovatelé měli důležitý vliv na vývoj jazykového uvědomění a jazyk Poláků i v 18. století (např. básník Ignacy Krasicki, 1735-1801), a také i později, jak dokládají příklady Adama Mickiewicze (1798-1855), Juliusze Słowackého (1809-1849), Aleksandra Fredry (1793-1876), Henryka Sienkiewicze (1846-1916), Bolesława Prusa (1847-1912). Převládá názor, že právě literatura, jak krásná, tak i vědecká a do jisté míry tisk, umožnily zachovat společný jazyk připraveným o vlastní stát obyvatelům polských zemí, rozdělených přes 120 let mezi tři evropské velmoci: Rusko, Německo a Rakousko. V současné době vliv literatury na veřejný a běžně mluvený jazyk je poměrně malý ve srovnání s vlivem sdělovacích prostředků, zejména reklamy.

Tvorba v polském jazyku přinesla čtyřem polským spisovatelům Nobelovu cenu v oblasti literatury. Byli to: Henryk Sienkiewicz (1905), Władysław Reymont (1924), Czesław Miłosz (1980) a Wisława Szymborska (1996).

Z językać wszystkie mądrości
Nauk wszelkich ich chytryści,
Wszelka sprawa każdej rzeczy
Przez język się zawsze toczy.

livy cizích jazyků

hebel
klajster
wajcha
szmelc

Polský jazyk se tvořil a vyvíjel nejdřív spolu s ostatními slovanskými dialekty, potom samostatně a podléhal vlivům různých jazyků, díky čemu obohacoval převzatými slovy svou zásobu pojmů a slov. K nejstarším, ještě prehistorickým, patří iránské půjčky (mj. *bóg, raj*) a gótské (mj. *chleb, książe*). Potom, ve středověku, v 11. – 14. století, přišla vlna českých a latinských výpůjček (např. *parafia, proboszcz*), hlavně souvisejících s křesťanským náboženstvím, obřady a církevní organizací a také německých, souvisejících zejména se stavebnictvím, ekonomikou a řízením (např. *dach, cegła, burmistrz, ratusz, wójt*). Vliv českého jazyka se projevoval hlavně v prostřednictví při přejímání křesťanské terminologie, např. *kościół, opat, przeor*, a v přizpůsobování fonetické formy polského slova k vzoru českého jazyka jako elegantnějšího (tím vlivem se vysvětluje formu polských slov wesele, serce místo wiesiele, serce). V 16. století posilují vlivy italského jazyka (nasvědčují tomu převzaté výrazy *pałac, kapela, kalafior, kasa, opera*) a francouzského (nasvědčují tomu převzaté výrazy: *bulwar, adres, bukiet, awans, afera, krem, parasol*), které pokračují až do konce 19. století. V 19. století se objevily v různých oblastech veřejného života, především v technice, úřadech a politické činnosti, silné vlivy okupačních států: německého (na příklad *obcas, szmelc, hebel, klajster, kurort*, a také kalky: *dworzec kolejowy* z něm. *Bahnhof, listonosz* z něm. *Briefträger*) a ruského (na příklad: *kibitka, turma, zsyłka, gułag, łagier, kołchoz*, ale také *dacza, samowar* a *sputnik*). Tyto vlivy, jak nasvědčují příklady, pokračovaly do 20. století. V jeho druhé polovině nade všemi cizími vlivy na polštinu převládl vliv anglického jazyka; projevuje se hlavně v technologii a vědě (např. *serwer, skaner, trend*), v ekonomice (např. *biznes, boom, leasing, menedžer*), ve sportu (např. *aut, gol, tenis, walkower*), v zábavě (např. *longplay, playback, song*) a běžném životě (např. *piercing, grill, hamburger*).

V lexikální zásobě současné polštiny přetrvaly také stopy vlivů mnoha jiných jazyků, takových jako arabština (např. *alchemia, alkohol, cyfra*), ukrajinština (např. *bohater*), turečtina (např. *janczar, kajdany, pantofel*), maďarština (např. *dobosz, szalas*), finština (např. *sauna*), španělština (np. *hacjenda*), holandština (např. *majtek*), islandština (např. *gejzer*), japonština (např. *harakiri, karaoke, sake*), norština (např. *slalom, fiord*), švédština (např. *skansen*) a mnoho ostatních.

Jaki język - taki naród!

rávní statut

V roku 1918 polské země po 120 letech rozdělení mezi Rusko, Prusko a Rakousko byly opět spojeny do jednoho státu a Polsko získalo nezávislost. Skoro ve stejné době byl stanoven právní statut polského jazyka. V roce 1924, 31. července, Sněm schválil **Zákon** o státním jazyku a úředním jazyku vládních a samosprávních orgánů. Byla v něm řeč o tom, že „státním jazykem Polské republiky je polský jazyk. Ve státním jazyku jednají všechny orgány vládní a samosprávní i správní úřady, jak ve vnitřní, tak i ve vnější službě.“ Ale tento zákon dával členům národnostních menšin právo na komunikaci s místními státními orgány ve svém jazyku. Po 2. světové válce tento zákon nahradil v roce 1945 **dekret** o státním jazyku a úředním jazyku vládních a samosprávních orgánů. Opakoval řešení zákona pokud jde o polský jazyk, ale opomíjel možnost používat jazyky menšin

V roce 1997 Národní shromáždění schválilo novou Ústavu Polské republiky, v níž v článku 27 čteme, že *Polský jazyk je úředním jazykem v Polské republice*. Dva roky později, tzn. v r. 1999, Sněm přijal zákon ze 7. října o polském jazyku, který s pozdějšími změnami platí do dnes. Nejdůležitější z těchto změn:

- omezení požadavků použití polštiny v obchodě a pracovních smlouvách zavedl Zákon z 2. dubna 2004 o změně zákona o polském jazyku,
- možnost používat před státními orgány jazyk menšin nebo regionální jazyk v obcích, ve kterých počet obyvatel patřících k jisté menšině, nebo používajících regionální jazyk činí aspoň 20% všech obyvatel - zavedl Zákon z 6. ledna 2005 o národnostních a etnických menšinách a o regionálním jazyku.

idę
idziesz
idzie
idą
idziemy
idziecie
idą
idący
idąca
idące
idąc
szedł
szła
szli
szły

Oto dom mój:
cztery ściany wiersza
W mojej pięknej ojczyźnie-polszczyźnie

R

ada polského jazyka

Vznikla v roce 1996 jako jeden z problémových výborů při Prezidiu Polské akademie věd. Má 38 členy jmenované Předsedou Polské akademie věd na čtyřleté funkční období. Polovinu Rady tvoří jazykovědci, polovinu zástupci jiných oborů (mj. fyziky, informatiky, lékařství a ostatních oborů, takových jako literatura, divadlo, tisk). Zákon o polském jazyku z roku 1999 jí dává statut posuzující a poradenské organizace a stanoví její práva a povinnosti. Podle zákona Rada:

- každé dva roky předkládá Sněmu a Senátu informaci o dodržování Zákona o polském jazyku;
- na žádost státních orgánů nebo z vlastní iniciativy vyjadřuje, ve formě usnesení, názory o používání polštiny ve veřejném životě a obchodě a také
- stanoví principy pravopisu a interpunkce polštiny;
- kromě toho všechny státní a společenské instituce, organizace, školy a také výrobci, dovozci a distributoři zboží a služeb se mohou obracet na Radu s žádostí o vyjádření názoru v záležitostech týkajících se používání polštiny.

Jazykové menšiny

Jazykové menšiny tvoří ne více než 3-4% všech občanů Polské republiky. Nejvíce je uživatelů německého, běloruského, ukrajinského, litevského, kašubského, českého a slovenského jazyka. Jak vyplývá z níže uvedené tabulky, jejich početnost jinak odhadují organizace menšin, jinak zhodnotily výsledky všeobecného polského sčítání z roku 2002.

Početnost největších národnostních a etnických menšin a uživatelů regionálního jazyka

Jazyk	Počet uživatelů podle odhadů organizací menšin (v tisících)	Počet uživatelů podle Národního sčítání z roku 2002 (v tisících)
německý	300	147
běloruský	240	48
ukrajinský	220	34
kašubský	53	5
litevský	25	6
slovenský	25	2
český	3	3

Zákon o národnostních a etnických menšinách a regionálním jazyku z roku 2005 uznává 9 národnostních menšin (běloruskou, českou, litevskou, německou, arménskou, ruskou, slovenskou, ukrajinskou a židovskou), 4 etnické menšiny (karaimskou, lemkovskou, romskou a tatarskou) a společnost používající kašubský jazyk, považovaný za regionální jazyk. Jejich početnost je velmi diferencována, od několika desítek lidí (karaimská menšina), k asi sto padesáti tisícům (německá menšina).

Veřejné orgány mají zákonnou povinnost podporovat činnost směřující k zachování a rozvoji menšinových jazyků a regionálního jazyka.

Wiernie służyłem polskiemu językowi

Školy vyučující v jazycích národnostních a etnických menšin a v regionálním jazyku (w 2005 r.)

Języki	Základní školy (6 let)		Gymnázia (3 roky)		Střední všeobecně	
	školy	žáci	školy	žáci	školy	žáci
Dohromady	553	32 768	197	14 252	14	1563
Běloruský	23	1766	13	1029	2	827
Řecký	1	21	-	-	-	-
Jidiš	1	59	-	-	-	-
Kašubský	71	3640	17	614	2	170
Litevský	12	409	4	196	1	74
Lemkovský	21	212	10	90	1	13
Německý	256	24 025	75	11 391	1	121
Romský	74	856	19	91	-	-
Slovenský	6	197	3	71	-	-
Ukrajinský	88	1583	56	770	7	358

Zdroj: Malá statistická ročenka Polska 2005, Warszawa 2005, str. 229.

Klaszczą kleszcze
na deszczu

nalost cizích jazyků

Podle studia “Europeans and their Languages” (Eurobarometer 243, zveřejněné v únoru 2006) znalost mezi obyvateli Polska aspoň jednoho cizího jazyka v míře umožňující konverzaci je blízká evropskému průměru a činí 55%. Ale takovou znalost dvou nebo více jazyků přiznávalo v roce 2001 už jenom 12% Poláků. Nejčastěji ohlašována byla tehdy znalost ruského jazyka (23%), anglického (16%), německého (14%) a francouzského (2%). Oblast znalosti jednotlivých jazyků se v poslední době velmi rychle mění: nárůst znalosti angličtiny doprovází pokles znalosti ruštiny.

Podle polského Střediska pro výzkum veřejného mínění (OBOP - Ośrodek Badania Opinii Publicznej) se v polské společnosti, pokud jde o znalost cizích jazyků, výrazně odlišují tři generace: znalost aspoň jednoho cizího jazyka deklarovala mezi nejmladšími (14-34 let) přes polovina dotázaných, mezi lidmi střední generace (35-54 roky) – kolem 2/5, mezi nejstaršími (více než 54 let) – 1/4. Znalost cizího jazyka souvisí také s úrovní vzdělání, finanční situací a místem bydliště: mezi manažery s vysokým vzděláním bydlícími ve městech znalost aspoň jednoho cizího jazyka je skoro všeobecná.

Jazyková politika

V polské jazykové politice lze rozlišit tři oblasti: politiku vůči polskému jazyku, vůči ostatním mateřským jazykům polských občanů a vůči vyučování cizích jazyků.

Cíle, oblast a prostředky polské politiky vůči polskému jazyku, který je zároveň mateřským jazykem většiny Poláků, úředním jazykem Polské republiky, a společným dobrem všech jejích občanů, stanoví Zákon o polském jazyku. Schválil ho polský parlament a preambule k tomuto zákonu zdůrazňuje:

- *s přihlédnutím k tomu, že polský jazyk je záladní součástí národní identity a je dobrem národní kultury,*
- *s přihlédnutím k historické zkušenosti, kdy boj záborců a okupantů s polštinou byl nástrojem odnárodňování,*
- *uznáváje nutnost ochrány národní identity v procesu globalizace,*
- *uznáváje, že polská kultura je přínosem v tvoření společné, kulturně rozlišené Evropy, a zachování této kultury a její rozvoj je možný jen prostřednictvím ochrány polského jazyka.*

Ć

Daj ać ja pobruszę a ty poczywaj

Z těchto předpokladů vyplývají následující povinnosti:

- starost o kvalitu veřejně používaného jazyka, zdokonalování jazykových znalostí jeho uživatelů a tvoření podmínek pro správný rozvoj jazyka jako nástroje dorozumění ve všech oblastech života,
- rozšiřování znalostí o něm a o jeho roli v kultuře,
- popularizování úcty pro regionálizmy a nářečí a předbírání jejich zániku,
- propagace polského jazyka ve světě,
- podporování výuky polského jazyka v Polsku a v zahraničí.

Ve své politice vůči jiným mateřským jazykům polských občanů veřejné orgány v Polsku mají povinnost posilovat dialog mezi kulturami, zejména podporovat činnost směřující k zachování a rozvoji jazyků národnostních a etnických menšin a regionálního jazyka. Proto polský stát zaručuje právo na:

- svobodné používání jazyka menšin v soukromém a veřejném životě,
- zveřejňování a výměnu informací v jazyku menšiny a
- výuku jazyka menšiny nebo v jazyku menšiny.

Vzhledem k kvantitativnímu a kvalitnímu nárůstu institucionálních a soukromých mezinárodních vztahů a zrychlení rozvoje politické, hospodářské a kulturní mezinárodní spolupráce v evropském a světovém měřítku, stát podporuje výuku cizích jazyků ve školách na všech úrovních a také v rámci vzdělávání dospělých. V souvislosti s tím se stále posouvá věková hranice pro povinnou výuku nejdříve jednoho, a potom dvou cizích jazyků. Dobrá znalost aspoň jednoho cizího jazyka je zákonnou podmínkou zaměstnání v orgánech státní správy.

* Citace umístěná na poslední stránce desek znamená:

**„Ať všechny národy vědí, že Poláci mluví svou řečí,
není to husí řeč”**

Mikołaj Rej (1505-1569)

celostátní a regionální jazykové instituce

Za nejdůležitější instituce, které ze zákona nebo na základě stanov mají zájem o kvalitu jazykového dorozumění v Polsku, mohou být považovány:

Rada Języka Polskiego przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk

(Rada polského jazyka Prezidia Polské akademie věd)

ul. Nowy Świat 72, PL 00-330 Warszawa, tel./faks +48 22 657 28 89;

www.rjp.pl; e-mail: rjp@rjp.pl

Państwowa Komisja Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego

(Státní komise certifikace polského jazyka jako cizího)

ul. Smolna 13, PL 00-370 Warszawa, tel.: + 48 22 827 94 10; faks: + 48 22 826 28 23

www.buwiwm.edu.pl/certyfikacja e-mail: certyfikacja@buwiwm.edu.pl

Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego (Společnost milovníků polského jazyka)

al. Mickiewicza 31, PL 31-120 Kraków, tel. + 48 12 632 63 58

www.jezyk-polski.pl e-mail: artur.czesak@wp.pl

Towarzystwo Kultury Języka (Společnost pro jazykovou kulturu)

ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, PL 00-927 Warszawa, tel./faks + 48 22 552 24 00

www.tkj.uw.edu.pl e-mail: j.porayski-pomsta@uw.edu.pl

Nejdůležitější celostátní institucí v oblasti výzkumu staré a současné polštiny je:

Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk (Ústav pro polský jazyk Polské akademie věd)

al. Mickiewicza 31, PL 31-120 Kraków, tel./fax: +48 12 632 87 13

www.ijp-pan.krakow.pl e-mail: Ireneusz.B@poczta.ijp-pan.krakow.pl

Intenzivní výzkum polštiny realizují také tato polská univerzitní střediska:

Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu w Białymstoku

(Ústav polské filologie Univerzity v Białymstoku)

pl. Uniwersytecki 1, PL 15-420 Białystok, tel. +48 85 745 74 46; tel./faks: +48 85 745 74 78

<http://hum.uwb.edu.pl> e-mail: filolog@hum.uwb.edu.pl

Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

(Ústav polské filologie univerzity Kazimira Velkého v Bydgoszczi)

ul. Jagiellońska 11; PL 85-067 Bydgoszcz, tel. +48 52 322 98 39; +48 52 322 16 38; +48 52 321 31 80

<http://ukw.edu.pl/uczelnia/strona.php?id=1> e-mail: wydzhum@hum.ukw.edu.pl

Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Gdańskiego (Ústav polské filologie Gdanské univerzity)

ul. Wita Stwosza 55, PL 80-952 Gdańsk 5, tel. +48 58 523 21 00; faks: +48 58 341 16 66

www.fh.ug.gda.pl

Wydział Filologiczny Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

(Filologická fakulta Slezské univerzity v Katovicích)

pl. Sejmu Śląskiego 1, PL 40-032 Katowice, tel. +48 32 256 24 02, +48 32 256 24 22

<http://venus.fil.us.edu.pl>

Instytut Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego (Ústav polonistiky Jagellonské univerzity)

ul. Gołębia 16, PL 31-007 Kraków, tel. +48 12 422 05 54, 663 13 34; faks: +48 12 429 28 65

www.polonistyka.uj.edu.pl e-mail: wpuj@polonistyka.uj.edu.pl

Instytut Filologii Polskiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego

(Ústav polské filologie Katolické lubelské univerzity)

Al. Racławickie 14, PL 20-950 Lublin, tel. +48 81 445 43 20 www.kul.lublin.pl/1152.html

but
buta
butowi
butem
bucie
buty
butów
butom
butami
butach

Wydział Humanistyczny Uniwersytetu im. Marii Skłodowskiej-Curie w Lublinie

(Filozofická fakulta Univerzity Marie Skłodowské-Curie v Lublině)

pl. Marii Curie-Skłodowskiej 4, PL 20-031 Lublin

www.umcs.lublin.pl/index.html?akcja=str&id=169&lang=1

Wydział Filologiczny Uniwersytetu Łódzkiego (Filologická fakulta Łódzské univerzity)

ul. Kościuszki nr 65, PL 90-514 Łódź, tel. +48 42 665 52 53; faks: +48 42 665 52 54

www.filolog.uni.lodz.pl e-mail: filolog@uni.lodz.pl

Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie

(Filozofická fakulta Warmińsko-Mazurské univerzity v Olsztynie)

ul. Kurta Obizta 1, PL 10-725 Olsztyn

<http://human.uwm.edu.pl/>

Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Opolskiego (Ústav polské filologie Opolské univerzity)

pl. Kopernika 11, PL 45-040 Opole, tel. + 48 77 54 16 003; faks: +48 77 54 16002

www.pol.uni.opole.pl e-mail: filpol@uni.opole.pl

Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Collegium Maius

(Fakulta polské a klasické filologie Univerzity Adama Mickiewicze v Poznani)

ul. Fredry 10, PL 61-701 Poznań, tel. +48 61 829 46 92-94; faks: +48 61 829 36 41

www.amu.edu.pl/index.php?linkid=1966

Wydział Filologiczny Uniwersytetu Rzeszowskiego (Filologická fakulta Rzeszowské univerzity)

al. Rejtana 16 B, PL 35-959 Rzeszów, tel. +48 17 872 12 05, +48 17 872 12 06;

faks: +48 17 872 12 86 www.univ.rzeszow.pl/wydzial_filologii.php e-mail: dziefil@univ.rzeszow.pl

Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Szczecińskiego

(Ústav polské filologie Štětínské univerzity)

al. Piastów 40b, PL 71-065 Szczecin, tel. +48 91 444 27 13; tel./faks: +48 91 444 27 12

www.us.szcz.pl/hum_ifp e-mail: dorlew@univ.szczecin.pl

Wydział Filologiczny Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

(Filologická fakulta Univerzity Mikołaja Kopernika v Toruni)

ul. Fosa Staromiejska 3, PL 87-100 Toruń, tel. +48 56 611-35-10, tel./faks: +48 56 622-66-59

www.fil.unk.pl

Wydział Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego (Fakulta polonistiky Varšavské univerzity)

ul. Krakowskie Przedmieście 26/28; PL 00-927 Warszawa, tel. +48 22 55 20 428

www.polon.uw.edu.pl

Wydział Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

(Filozofická fakulta Univerzity kardinála Stefana Wyszyńského ve Varšavě)

ul. Dębowska 5, PL 01-815 Warszawa, tel. +48 22 561 89 03

www.wnh.uksw.edu.pl e-mail: polonistyka@uksw.edu.pl

Wydział Filologiczny Uniwersytetu Wrocławskiego (Filologická fakulta Vratislavské univerzity)

pl. Biskupa Nankiera 15, PL 50-140 Wrocław

tel. +48 71 343 30 29, +48 71 375 22 25, +48 71 375 25 13; faks: +48 71 343 30 29

www.wfil.uni.wroc.pl/

Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Zielonogórskiego

(Filozofická fakulta Zelenohorské univerzity)

al. Wojska Polskiego 69, PL 65-762 Zielona Góra, tel. + 48 68 328 32 38; faks: + 48 68 328 32 79

www.wh.uz.zgora.pl e-mail: dziekanat@wh.uz.zgora.pl

On 22 February 2005 the Senate of the Republic of Poland passed a special resolution, thus making 2006 the Year of the Polish Language. Recognizing the fact that the Polish language is the fundamental element of Polish national identity and that it is one of the nation's greatest treasures, the Senate expressed the view that this special year would create favourable conditions for showing the enormous wealth and diversity of the Polish language, from the standard language to regional and rural dialects. In the Senate's opinion, as a result of Poland's accession to the European Union, responsibility for the Polish language has taken on a new, international dimension. Since Polish has become an official language of the European Union, not only is it necessary to promote and preserve its use in Poland, but also to promote knowledge about the Polish language and encourage people to learn Polish abroad.

Many seminars, conferences and congresses — both national and international — have taken place during the Year of the Polish Language. There have also been many competitions for oratory talent and recitation contests, as well as quizzes about the Polish language, and many other events, including countrywide public spelling competitions.

The Council for the Polish Language was invited to act as one of the Year's coordinating bodies. It also took under its wing several projects put forward by various institutions, aimed at popularising knowledge about the Polish language and promoting a healthy enthusiasm for it. One of these projects was the publication of this booklet about the Polish language, now and in the past, in the 20 official languages of the European Union.

The aim of this booklet is to popularize knowledge about the Polish language and to contribute to the flow of information about European languages and the sociolinguistic situation in EU countries, thus promoting the development of a plurilingual Europe with a rich linguistic heritage and one in which the inhabitants would have a certain ability to communicate in several languages, including the Polish language, which would comprise an integral part of this European diversity.

Prof. Andrzej Markowski
Chairman of the Council for the Polish Language.

Warsaw, December 2006

Aby język giętki powiedział wszystko,
co pomyśli głowa

A niechaj narodowie
wždy postronni znają,
Iż Polacy nie gęsi,
iż swój język mają

